

บทที่ 5

ตำรวจกับอิทธิพลทางการเมือง

ปัจจัยที่อยู่ใกล้ชิดกับการบริหารมากที่สุด และมีอิทธิพลต่อการบริหารมากที่สุด คือ การเมืองความใกล้ชิดระหว่างการเมืองกับการบริหารนั้นมีมากจนไม่อาจแยกออกจากกันโดยเด็ดขาดได้ ดังที่ มาร์แชล ดิมอกค์ และเกลดี ดิมอกค์ (Marshall E. Dimock and Gladys O. Dimock) ได้กล่าวไว้ว่า การเมืองกับการบริหารนั้นเปรียบเสมือนคนละด้านของเหรียญอันเดียวกัน¹ สิ่งแวดล้อมทางการเมืองหรือระบบการเมืองนั้นสามารถที่จะแสดงอิทธิพลขึ้น หรือขัดขวางการทำงานของระบบบริหารได้ หรืออีกนัยหนึ่งอาจจะกระตุ้นหรือควบคุมให้เกิดลักษณะหรือรูปแบบทางการบริหารอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ และที่สำคัญที่สุดก็คือ ถ้าระบบบริหารใดต้องการดำรงสภาพเดิมของระบบบริหารนั้นได้แล้ว จะต้องมีความสามารถพิเศษในการปรับตัวให้เข้ากับปัจจัยทางการเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ในทางตรงกันข้ามถ้าระบบบริหารระบบใดไม่สามารถจะปรับตัวหรือสนองตอบให้สอดคล้องกับความต้องการ หรือความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเหล่านั้นได้แล้ว ระบบบริหารระบบนั้นก็อาจถูกล้มเลิกหรือถูกเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือถอดทดแทนด้วยระบบบริหารอื่นที่สามารถปรับตัวได้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

จากสมมุติฐานที่ว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจแสวงหาความเจริญก้าวหน้าในชีวิตราชการด้วยการยอมรับการสนับสนุนจากนักการเมืองที่ตนเองใช้กฎหมายเอื้อประโยชน์

กรณีเห็นเด่นชัดคือการนำระบบอุปถัมภ์ (patronage system)² มาใช้ในวงการบริหารราชการจนเกินขอบเขตทำให้เสียความเป็นธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่นักการเมืองพยายามแต่งตั้ง โยก

¹ Marshall E. Dimock and Gladys O. Dimock, Public Administration (New York & Toronto : Rinehart & Company, Inc., 1953), p.75.

²ระบบอุปถัมภ์ (patronage system) หมายถึง ระบบซุบเลี้ยง (spoils system) หรือระบบเน่าหนอนชอนไช ระบบเล่นพวก (nepotism) และระบบชอบพอกันเป็นพิเศษ นอกจากนี้ยังหมายถึงปฏิบัติการในประการต่าง ๆ เกี่ยวกับการแต่งตั้งบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งทั้งในการเมืองและทางการบริหารของพรรคการเมืองที่กำความมีชัยในการเลือกตั้ง เพื่อให้ลูกพรรคมีสินน้ำใจ ระบบอุปถัมภ์อาจมีหลายรูปแบบสุดแต่ภาวะทางการเมือง และรูปแบบของการปกครองนั้น ๆ ดูรายละเอียดใน ชุม กาญจนประกร, "ระบบอุปถัมภ์" การบริหารงานบุคคลในประเทศไทย เรียบเรียงโดย อมร รักษาสิทธิ์ และโสรัจ สุจริตกุล (พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2515) หน้า 127. สมพงษ์ เกษมสิน เรื่องเดิม, หน้า 72-73, 440-442.; O.Glenn Stahl, Public Personnel Administration (New York : Haper and Brothers 1956), p.12-19.

ย้ายบุคคลที่ตนเองไว้วางใจและบุคคลที่ให้การสนับสนุนทางการเมืองโดยไม่คำนึงความรู้ความสามารถและความเหมาะสม เพื่อเป็นการปูนบำเหน็จความชอบที่ช่วยเหลือตน ซึ่งส่วนใหญ่มักจะเป็นตำแหน่งที่มีผลประโยชน์ตอบแทน หรือเพื่อรักษาเสถียรภาพทางการเมือง ซึ่งมักจะได้แก่ตำแหน่งที่มีความสำคัญเป็นพิเศษ³ และเพื่อผลประโยชน์ในการปฏิบัติราชการของหน่วย ราชการนั้นเป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลด้วย สำหรับกรมตำรวจนั้นเป็นหน่วยงานที่นักการเมืองได้มุ่งความสนใจเรื่องของการนำเอาระบบอุปถัมภ์ (patronage system) มาใช้มากที่สุดหน่วยงานหนึ่งในประเทศไทย นับตั้งแต่สมัยโบราณ ดังได้กล่าวข้างต้นแล้วว่าบุคคลที่จะเป็นตำรวจได้นั้นจะต้องเป็นบุคคลที่พระมหากษัตริย์จะต้องทรงไว้วางพระราชหฤทัยและมีชาติตระกูลสูง เมื่อภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 เป็นต้นมา จะพิจารณาได้ว่า

1. การสรรหาและการคัดเลือก การสรรหาและการคัดเลือกบุคคลภายนอกเพื่อบรรจุแต่งตั้งเป็นข้าราชการกรมตำรวจนั้นกระทำได้สองวิธีคือ โอนจากหน่วยราชการอื่นและคัดเลือกจากผู้จบการศึกษาจากสถาบันต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ

การโอนจากหน่วยราชการอื่นเป็นวิธีการที่ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับระบบอุปถัมภ์ เพื่อให้พรรคพวกของตนได้เข้ามาเพื่อแสวงหาประโยชน์⁴ รวมทั้งเพื่อเป็นการควบคุมการปฏิบัติงานของกรมตำรวจ ซึ่งตามความต้องการของกรมตำรวจจริง ๆ นั้นมีแต่เพียงส่วนน้อย มักจะได้แก่นักวิชาการหรือผู้ชำนาญการพิเศษสาขาต่าง ๆ เช่น แพทย์ นักวิทยาศาสตร์ ช่างเครื่องยนต์ ช่างเครื่องบิน ดันหน กัปตัน⁵ เป็นต้น การกระทำดังกล่าวในลักษณะอุปถัมภ์ อาทิ การโอน พ.ต.หลวงอดุลย์ เดชจรัส จากทหารบกมาเป็นรองอธิบดีกรมตำรวจ โดยได้รับยศนายพันตำรวจโท การโอน พ.อ.เผ่า ศรียานนท์ นายทหารบกนอกราชการ ซึ่งร่วมในการกระทำรัฐประหาร พ.ศ.2490 มาเป็นรองอธิบดีกรมตำรวจ โดย พ.ท.ละม้าย อุทยานานนท์ จากกองทัพบกมาเป็นนายตำรวจและดำรงตำแหน่งผู้บังคับการตำรวจสันติบาลในเวลาต่อมา การโอน พล.ต.ไสว ไสวแสนยากร ผู้ร่วมคณะปฏิวัติ พ.ศ.2500 กับ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มาเป็นรองอธิบดีกรมตำรวจ การโอน พล.อ.ประเสริฐ รุจิรวงศ์ จากทหารบกมาดำรงตำแหน่งรองอธิบดีกรมตำรวจ การโอน พล.ท.ประจวบ สุนทรางกูร จากองค์การท่าเรือมาเป็นรองอธิบดีกรมตำรวจ และการโอน พล.ต.วิฑูรย์ ยะสวัสดิ์ มาดำรงตำแหน่งผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจ เป็นต้น

2. การแต่งตั้งโยกย้าย การแต่งตั้งโยกย้ายนายตำรวจอาจจะพิจารณาได้สองกรณีด้วยกัน คือ การแต่งตั้งโยกย้ายเพื่อเป็นการปูนบำเหน็จแก่ผู้ที่สนับสนุนการเมืองและเพื่อการแสวงหาผล

³ พ.ต.ต. อนันต์ เสนาพันธ์ เรื่องเดิม, หน้า 73.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 87.

⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 87.

ประโยชน์ ประการที่สองได้แก่การแต่งตั้งโยกย้ายบุคคลที่นักการเมืองหรือบุคคลที่คุมอำนาจในกรมตำรวจไว้วางใจ เพื่อคุมกำลังตำรวจในตำแหน่งสำคัญ (Key Position) อาทิ ผู้บังคับการกองปราบ ผู้บังคับการตำรวจสันติบาล เลขาธิการกรมตำรวจ และผู้บัญชาการต่าง ๆ ซึ่งมักจะมีการเปลี่ยนแปลงตัวบุคคลเมื่อมีการเปลี่ยนแปลง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยหรืออธิบดีกรมตำรวจ ทั้งนี้เพราะรัฐบาลและอธิบดีกรมตำรวจ ซึ่งได้รับการไว้วางใจจากรัฐบาลต้องการสร้างเสถียรภาพให้กับตนเอง บุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งจึงมักจะเป็นญาติหรือผู้ใกล้ชิด⁶

การตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของนักการเมืองในลักษณะดังกล่าวนี้ อาทิเช่น กรณีการปลดแต่งตั้ง และย้ายนายตำรวจในตำแหน่งสำคัญในภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ.2475⁷ การแต่งตั้ง พ.ต.อ.ละม้าย อุทยานานนท์ เป็นผู้บังคับการตำรวจสันติบาล ภายหลังจากการรัฐประหาร พ.ศ.2494 การแต่งตั้ง พล.ต.ท.พระพิณจันคคี เป็นรองอธิบดีกรมตำรวจในวันที่ 2 มิถุนายน พ.ศ.2494⁸ กรณีภายหลังวันที่ 14 - 16 ตุลาคม พ.ศ.2516 อธิบดีกรมตำรวจคนใหม่พร้อมกับรัฐบาลชุดใหม่ได้มีคำสั่งโยกย้ายนายตำรวจในตำแหน่งที่สำคัญที่มีบทบาทเกี่ยวข้องในการจับกุมและปราบปรามฝ่ายเรียกร้องรัฐธรรมนูญ ซึ่งได้รับเสียงวิพากษ์วิจารณ์จากหนังสือพิมพ์หลายฉบับเป็นทำนองว่าเอาศัตรูของประชาชนไปไว้ในที่ที่ไม่น่าไว้วางใจ ต้องสั่งย้ายอีกครั้งหนึ่งในภายหลัง อาทิ พ.ต.อ.สมหวัง เพ็ญสุตร และ พ.ต.อ.ศิริ สุจริตกุล และแต่งตั้ง พ.ต.อ.ชูลิต ปราณีประชาชน เป็นเลขาธิการกรมตำรวจ รวมทั้งคำสั่งโยกย้ายนายตำรวจชั้นสัญญาบัตรหลายตำแหน่ง เมื่อภายหลังมีการเลือกตั้งในวันที่ 26 มกราคม พ.ศ.2518 รัฐบาลของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้แต่งตั้ง พล.ต.ท.พจน์ เกกะนันท์ เป็นอธิบดีกรมตำรวจ ปรากฏว่าในช่วงระยะเวลา 6 เดือน ที่ พล.ต.ท.พจน์ เกกะนันท์ เป็นอธิบดีกรมตำรวจ ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ไปในทางลบในเรื่องของการโยกย้ายนายตำรวจตลอดมาหลายครั้ง แต่ทุกครั้งมีเบื้องหลังการวิ่งเต้นเล่นพรรคเล่นพวกกันอย่างชนิดที่คนภายนอกเห็นได้ชัดเจน แม้สมัยปัจจุบันก็ตามได้มีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ว่าการเมืองเข้ามามีส่วนในการแต่งตั้งและโยกย้ายในกรมตำรวจ อาทิเช่น “พญาไม้” ได้เขียนไว้ว่า “.....ร.ต.อ. กิตติ พรโรฒาส วิ่งมาช่วยราชการสำนักนายกฯ ตามคำสั่งของ อนันต์ บูรณวิช เลขาธิการรัฐมนตรีสำนักนายกฯร้อยตำรวจโท เชื้อม แต่งชาติ จาก สภ.อ.เมืองปทุมธานี เป็นหัวหน้าสถานีประตุน้ำจฬาลงกรณ์ อ.ธัญบุรี จากฝีมือของ ชูชีพ หาญสวัสดิ์ สส.ปทุมธานี.....ร้อยตำรวจโท น้อม รัตนพงศ์ สภ.อ.แกลง วิ่งย้ายมาเป็น สภ.อ.เมือง จ.ระยอง จากฝีมือของ ชำนาญ ผุดผอง ส.ส.ระยอง.....พันตำรวจตรี วุฒิสีวงศ์ ยังอยู่ตามเดิมที่ สภ.อ.เมืองชัยภูมิ ตามคำขอสุระ ชัยวิวัฒน์ ส.ส.ชัยภูมิ.....” กรณีที่ ม.ร.ว.

⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 90.

⁷ ดูรายละเอียดในประกาศ ปลด ตั้ง และย้ายนายตำรวจ เรื่องเดิม, หน้า 371-373.

⁸ สว่าง ลานเหลือ เรื่องเดิม, หน้า 275.

คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรี ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้มีผู้วิจารณ์ไว้ว่า “.....ท่ามะเนียม (ธรรมเนียม) ร.ม.ต มหาดไทย พอกันแต่เก้ออีกก็ย้ายกราวรูต คราวนี้ พล.ต.ต. ชัย สุวรรณศร อดีตผู้บังคับการสันติบาลยุคก่อนม ประภาส ได้นั่งเก้าอี้ผู้ช่วยผู้บัญชาการการศึกษา กรมตำรวจ.....”⁹ โดย พ.ต.อ.สันทนต์ ฐานะภูมิ มาดำรงตำแหน่ง ผู้บังคับการตำรวจสันติบาลแทน และกรณีคำสั่งอธิบดีกรมตำรวจแต่งตั้งโยกย้ายนายตำรวจในวันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ.2519 จากบทความเรื่อง “ย้ายอัปยศ” ในหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ได้เขียนไว้ตอนหนึ่งว่า “.....อีกคำสั่งนี้ที่.....มันน่าเหยียบม้าม ย้าย พ.ต.อ.จิระ เครือสุวรรณ ผกก.สมุทรปราการ ไปเป็นผู้กำกับการ 2 กองปราบ มีอำนาจครอบคลุมทั้งประเทศ/.....คน ๆ นี้กำลังมีคดีเกี่ยวกับการค้าเฮโรอีน ที่กระทรวงมหาดไทยกำลังสอบสวนอยู่และพัวพันอยู่กับเรื่องเหม็น ๆ ตลอดมา เพื่อเป็นสมุนของ “วัฒนา อัศวเหม”การย้ายครั้งนี้ ท่าน ส.ส.วัฒนา เป็น ผู้วิ่งเต้นให้.....”¹⁰

3. การพิจารณาเลื่อนยศเลื่อนตำแหน่ง

ทุกคนที่รับราชการเป็นอาชีพย่อมจะมีความมุ่งหมายก้าวไปสู่ตำแหน่งที่สูงขึ้น กล่าวอีกนัยหนึ่งยอดปรารถนาสูงสุดของข้าราชการ คือ การได้เลื่อนตำแหน่งฐานะอย่างรวดเร็วในตำแหน่งที่สำคัญและมั่นคง

โดยเหตุนี้ ในการบริหารงานบุคคลจึงมีกระบวนการว่าด้วยการเลื่อนตำแหน่ง ฐานะ (promotion) อยู่ด้วยเสมอ ทั้งนี้ เพื่อวางระเบียบกฎเกณฑ์และวิธีการให้เกิดความเป็นธรรมและเกิดประโยชน์แก่ราชการ รวมทั้งการส่งเสริมกำลังใจของข้าราชการเลื่อนตำแหน่งฐานะนอกจากจะเป็นการส่งเสริมกำลังใจขวัญหรือกำลังใจแล้ว ยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าในอาชีพหรือความสำเร็จในชีวิตอีกด้วย

การเลื่อนตำแหน่งฐานะเป็นการเพิ่มอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบ และเกียรติภูมิให้สูงขึ้นด้วย ในทางปฏิบัติจึงจำเป็นต้องมีมาตรการต่าง ๆ กำหนดขึ้น เพื่อใช้ในการคัดเลือกให้ได้บุคคลที่เหมาะสม อันหลักเกณฑ์ที่ใช้กันอยู่ในประเทศต่าง ๆ จะมี อาทิ การสอบ การให้ทดลองปฏิบัติงาน ความมีอาวุโส จัดให้มีการอบรม หรือพัฒนาตัวบุคคลก่อนการเลื่อนตำแหน่งฐานะ ฯลฯ อย่างไรก็ตาม การเลื่อนตำแหน่งฐานะก็มีปัญหาอยู่ไม่น้อยจนยากที่จะแก้ไขได้ ทั้งนี้เพราะ ไม่อาจกำหนดหลักเกณฑ์ขึ้นให้ได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์ และนำหลักเกณฑ์นั้นมาใช้อย่างจริงจัง เพราะในทางปฏิบัติมีปัจจัยภายนอกเข้ามามีอิทธิพล จนทำให้การใช้หลักเกณฑ์ได้ไม่เต็มที่ และบางครั้งหลักเกณฑ์ก็เปลี่ยนไปเปลี่ยนมา ซึ่งเห็นได้ว่าการเลื่อนตำแหน่งฐานะข้าราชการมีปัญหาอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งตำแหน่งที่สำคัญ หรือตำแหน่ง

⁹ พญาไม้, “ผู้รับใช้ประชาชน,” บ้านเมือง, วันพุธที่ 15 ตุลาคม 2518, หน้า 5.

¹⁰ เบ็ญม บางเบ็ด, “วาเท้า วาเทะ,” เดลินิวส์, วันอังคารที่ 20 มิถุนายน 2519 หน้า 3.

ในระดับสูง ๆ ทุกครั้งที่มีการเลื่อนตำแหน่งฐานะจะมีข้าราชการบางคนผิดหวัง ชมชื่น คิดจะลาออก หรือตัดใจลาออก ในอดีตเคยมีข้าราชการหลายคนลาออกเพราะน้อยใจที่ไม่ได้เลื่อนตำแหน่งฐานะ เพราะ ถูกอิทธิพลทางด้านการเมืองเข้ามาเบียดบัง

การพิจารณาเลื่อนยศตำแหน่งภายในกรมตำรวจนั้นปรากฏว่า พ.ต.ต.อนันต์ เสนาจันทร์ ได้ให้ความคิดเห็นไว้ 3 กรณีคือ¹¹

ก. เลื่อนผู้ดำรงตำแหน่งอยู่ในตำแหน่งสูงขึ้นโดยที่ยังไม่ถึงโอกาสอันควร เช่น เลื่อนขึ้นเป็นผู้บังคับการ ผู้ช่วย หรือรองผู้บัญชาการ หรือแม้กระทั่งผู้ช่วยและรองอธิบดี เพื่อให้พวกพ้องของตนเลื่อนขึ้นไปแทน จึงทำให้ตำแหน่งรองหรือผู้ช่วยต่าง ๆ ในกรมตำรวจมีมากเกินไป อาทิตำแหน่งรองผู้บังคับการตำรวจกองปราบ รองผู้บังคับการตำรวจสันติบาล เป็นต้น

ข. ย้ายผู้ดำรงตำแหน่งออกไปเป็นตำแหน่งประจำ เช่น สารวัตรประจำ ผู้กำกับประจำ เพื่อให้พวกพ้องของตนขึ้นมาแทน ทำให้มีผู้ที่อยู่ในตำแหน่งประจำ เช่น สารวัตรประจำ ผู้กำกับประจำ ทำให้มีผู้ที่อยู่ในตำแหน่งประจำเป็นจำนวนมากไม่มีงานทำ

ค. เลื่อนพรรคพวกของตนขึ้นไปดำรงตำแหน่งประจำ เช่น สารวัตรประจำ ผู้กำกับประจำ ผู้บังคับการประจำ เป็นการช่วยเหลือพวกพ้องของตนให้ได้ตำแหน่งสูงขึ้นเพื่อให้ได้รับการเลื่อนยศ เช่น รองผู้กำกับการมียศเป็นพันตำรวจโท เมื่อเลื่อนเป็นผู้กำกับประจำ อาจได้ยศ พันตำรวจเอก หรือมีตำแหน่งเป็น รองผู้บังคับการ เมื่อได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้บังคับการประจำ อาจได้รับการเลื่อนยศเป็นพลตำรวจตรี

4. การรักษาระเบียบวินัยและการลงทัณฑ์

วินัยตำรวจนั้น คือ การที่ตำรวจต้องประพฤติตนให้เป็นผู้มีมรรยาทอันดีงามตามแบบอย่างธรรมเนียมของตำรวจ

การกระทำผิดวินัยตำรวจนั้น ท่านให้หมายความถึงการกระทำความผิดต่อไปนี้

1. ดื้อ ขัดขืน หลีกเลี่ยง หรือละเลยไม่ปฏิบัติตามคำสั่งผู้บังคับบัญชาเหนือตนที่ชอบ

ด้วยกฎหมาย

2. ไม่รักษาระเบียบการเคารพระหว่างผู้ใหญ่ผู้น้อย

3. ไม่ประพฤติตนให้เคร่งครัดต่อมรรยาท และระเบียบแบบแผนของตำรวจ

4. ก่อให้เกิดความสามัคคีในคณะตำแหน่ง

5. เกียจคร้าน ละทิ้ง หรือเลินเล่อต่อหน้าที่ราชการ

¹¹พ.ต.ต.อนันต์ เสนาจันทร์ เรื่องเดิม, หน้า 91-92.

6. กล่าวเท็จ
7. ให้กริยาวาจาไม่สมควร หรือประพจน์ไม่สมควร
8. ไม่ตักเตือนสั่งสอนหรือลงทัณฑ์ผู้อยู่ได้บังคับบัญชาที่กระทำผิดตามโทษานุโทษ
9. เสพเครื่องทองของเมมาจนเสียกริยา หรือยาเสพติดให้โทษ
10. มีความเลินเล่อหรือจงใจทำให้ทรัพย์สินของรัฐบาลเสียหาย
11. จะเป็นคนเดียวหรือรวมกันหลายคนก็ตาม พยายามหรือสมคบกัน เพื่อจะใช้อำนาจด้วยประการใด ๆ เป็นเชิงบังคับผู้บังคับบัญชาไปในทางให้เสียระเบียบแบบแผนวินัยของตำรวจ
12. ประพฤติผิดวินัยข้าราชการพลเรือน ดังที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนที่ใช้อยู่
 - ตำรวจผู้ใดกระทำผิดวินัยจะต้องรับทัณฑ์และทัณฑ์ที่จะลงแก่ผู้กระทำผิดวินัยตำรวจนั้น กำหนดไว้ 6 สถาน ด้วยกันคือ
 1. ภาคทัณฑ์
 2. ทัณฑ์กรรม
 3. กักยาม
 4. กักขัง
 5. จำขัง
 6. ลงโทษตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน
 ส่วนผู้บังคับบัญชาชั้นใด จะมีอำนาจเป็นผู้ลงทัณฑ์ชั้นใด และผู้อยู่ในบังคับบัญชาชั้นใดจะเป็นผู้รับทัณฑ์ชั้นใด ซึ่งตามตารางกำหนดอำนาจลงทัณฑ์ถือเป็นเกณฑ์ดังต่อไปนี้

ตารางกำหนดอำนาจลงทัณฑ์ตำรวจ

ผู้บังคับบัญชา	ผู้กระทำผิดวินัย	ทัณฑ์กรรม	กักยาม	กักขัง	จำขัง
อธิบดีกรมตำรวจ	ผู้ช่วยผู้บัญชาการ	-	2 วัน	-	-
	ผู้บังคับการ	-	3 วัน	-	-
	รองผู้บังคับการ	-	7 วัน	-	-
	ผู้กำกับการ	-	15 วัน	-	-
	รองผู้กำกับการ	-	20 วัน	-	-
	ผู้บังคับกอง	-	30 วัน	-	-
	ผู้บังคับหมวด	3 วัน	60 วัน	30 วัน	-

ผู้บังคับบัญชา	ผู้กระทำผิดวินัย	ทัณฑ์กรรม	กักยาม	กักขัง	จำขัง
	ผู้บังคับหมู่	3 วัน	90 วัน	60 วัน	90 วัน
	ลูกแถว	3 วัน	180 วัน	180 วัน	180 วัน
รองอธิบดีกรมตำรวจ	ผู้ช่วยผู้บัญชาการ	-	2 วัน	-	-
	ผู้บังคับการ	-	3 วัน	-	-
	รองผู้บังคับการ	-	5 วัน	-	-
	ผู้กำกับการ	-	10 วัน	-	-
	รองผู้กำกับการ	-	15 วัน	-	-
	ผู้บังคับกอง	-	20 วัน	20 วัน	-
	ผู้บังคับหมวด	-	40 วัน	45 วัน	-
	ผู้บังคับหมู่	3 วัน	90 วัน	90 วัน	90 วัน
	ลูกแถว	3 วัน	90 วัน	180 วัน	180 วัน
ผู้บัญชาการ	ผู้ช่วยผู้บัญชาการ	-	1 วัน	-	-
	ผู้บังคับการ	-	2 วัน	-	-
	รองผู้บังคับการ	-	4 วัน	-	-
	ผู้กำกับการ	-	7 วัน	-	-
	รองผู้กำกับการ	-	10 วัน	-	-
	ผู้บังคับกอง	-	15 วัน	15 วัน	-
	ผู้บังคับหมวด	-	30 วัน	30 วัน	-
	ผู้บังคับหมู่	3 วัน	90 วัน	90 วัน	90 วัน
	ลูกแถว	3 วัน	90 วัน	180 วัน	180 วัน
ผู้ช่วยผู้บัญชาการ	ผู้บังคับการ	-	1 วัน	-	-
	รองผู้บังคับการ	-	3 วัน	-	-
	ผู้กำกับการ	-	5 วัน	-	-
	รองผู้กำกับการ	-	7 วัน	-	-
	ผู้บังคับกอง	-	10 วัน	10 วัน	-
	ผู้บังคับหมวด	-	20 วัน	20 วัน	-
	ผู้บังคับหมู่	3 วัน	60 วัน	60 วัน	60 วัน
	ลูกแถว	3 วัน	90 วัน	90 วัน	180 วัน

ผู้บังคับบัญชา	ผู้กระทำผิดวินัย	ทัณฑ์กรรม	กักยาม	กักขัง	จำขัง
ผู้บังคับการ	รองผู้บังคับการ	-	2 วัน	-	-
	ผู้กำกับการ	-	3 วัน	-	-
	รองผู้กำกับการ	-	5 วัน	-	-
	ผู้บังคับกอง	-	7 วัน	7 วัน	-
	ผู้บังคับหมวด	-	15 วัน	15 วัน	-
	ผู้บังคับหมู่	3 วัน	60 วัน	60 วัน	-
	ลูกแถว	3 วัน	90 วัน	90 วัน	90 วัน
รองผู้บังคับการ	ผู้กำกับการ	-	1 วัน	-	-
	รองผู้กำกับการ	-	3 วัน	-	-
	ผู้บังคับกอง	-	5 วัน	5 วัน	-
	ผู้บังคับหมวด	-	10 วัน	10 วัน	-
	ผู้บังคับหมู่	3 วัน	45 วัน	45 วัน	45 วัน
	ลูกแถว	3 วัน	75 วัน	75 วัน	75 วัน
ผู้กำกับการ	รองผู้กำกับการ	-	1 วัน	-	-
	ผู้บังคับกอง	-	3 วัน	-	-
	ผู้บังคับหมวด	-	7 วัน	7 วัน	-
	ผู้บังคับหมู่	3 วัน	45 วัน	45 วัน	45 วัน
	ลูกแถว	3 วัน	75 วัน	75 วัน	75 วัน
รองผู้กำกับการ	ผู้บังคับกอง	-	1 วัน	-	-
	ผู้บังคับหมวด	-	5 วัน	5 วัน	-
	ผู้บังคับหมู่	1 วัน	30 วัน	30 วัน	30 วัน
	ลูกแถว	2 วัน	60 วัน	60 วัน	60 วัน
ผู้บังคับกอง	ผู้บังคับหมวด	-	1 วัน	-	-
	ผู้บังคับหมู่	1 วัน	20 วัน	20 วัน	20 วัน
	ลูกแถว	2 วัน	45 วัน	45 วัน	45 วัน

ผู้บังคับบัญชา	ผู้กระทำผิดวินัย	ทัณฑ์กรรม	กักยาม	กักขัง	จำขัง
ผู้บังคับหมวด	ผู้บังคับหมู่	-	15 วัน	15 วัน	15 วัน
	ลูกแถว	-	30 วัน	30 วัน	30 วัน
ผู้บังคับหมู่ที่เป็นหัวหน้าสถานี	ลูกแถว	3 ชั่วโมง	5 วัน	3 วัน	-
ผู้บังคับหมู่	ลูกแถว	3 ชั่วโมง	3 วัน	-	-

ในเรื่องวินัยตำรวจนั้น ข้าราชการตำรวจจึงต้องตกอยู่ในข้อบังคับเกี่ยวกับวินัยดังต่อไปนี้ คือ

- ก. พ.ร.บ.ระเบียบข้าราชการตำรวจ พ.ศ.2521
- ข. พ.ร.บ.ว่าด้วยวินัยตำรวจ พ.ศ.2477
- ค. พ.ร.บ.ระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ.2535

ดังนั้น การรักษาระเบียบวินัยและการลงทัณฑ์เป็นกรอบและข้อบังคับของกรมตำรวจ สำหรับบังคับและลงโทษแก่ผู้ทำความผิด โดยตามหลักการแต่งตั้งอยู่บนรากฐานของความยุติธรรม แต่ในทางปฏิบัติแล้วนั้น ระเบียบวินัยและการลงทัณฑ์ที่ใช้อยู่ในกรมตำรวจนั้น กลับเป็นไปในลักษณะที่ตกอยู่ภายใต้ระบบอุปถัมภ์ กล่าวคือ ถ้าผู้กระทำผิดเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกับนักการเมืองหรือนายตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ความเคร่งครัดในระเบียบวินัยมักจะลดหย่อนลง และการพิจารณาโทษทัณฑ์มักจะเป็นไปในลักษณะพิเศษกว่าบุคคลอื่นที่กระทำความผิดในลักษณะเดียวกัน ซึ่งมีผู้ให้ข้อสังเกต¹² อาทิ กรณีข้อกล่าวหา พล.ต.ต. ม.ร.ว.เจตจันทร์ ประวิช ทูจริตต่อหน้าที่ แต่เจ้าหน้าที่ตำรวจไม่สามารถเร่งรัดดำเนินคดีได้ เป็นต้น

ในทางตรงกันข้ามนักการเมืองและนายตำรวจชั้นผู้ใหญ่บางคนกลับใช้ระเบียบวินัยและการลงโทษทัณฑ์กับบุคคลที่ไม่ใช่การสนับสนุนหรือเป็นฝ่ายตรงข้ามกับตนเองในขั้นที่รุนแรง อาทิเช่น คำแถลงของหัวหน้ากองกลางสำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย ในวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2519 ว่าในรอบปี 2518 มีข้าราชการสังกัดกรมตำรวจถูกลงโทษตามมติของ อ.ก.พ.กระทรวง ทั้งไล่ออก ปลดออก และให้ออกรวม 20 ราย ในจำนวนนี้ พ.ต.ต.อนันต์ เสนาจันทร์ สารวัตรประจำกองบัญชาการสอบสวนกลางรวมอยู่ด้วย ฐานกล่าวคำปราศรัยหมิ่นประมาท นายทวิช กลิ่นประทุม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตร และมีพฤติกรรมไม่สนับสนุนนโยบายรัฐบาล¹³ เป็นต้น

¹² สัจจพันธุ์ อรรถการ, "โบว์ดำตำรวจไทย" เรื่องเดิม, หน้า 7.

¹³ เดลีไทม์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 546 วันเสาร์ที่ 7 กุมภาพันธ์ 2519, หน้า 2.

จึงเห็นได้ว่า การกระทำผิดวินัยของข้าราชการนั้น เป็นธรรมดาเพราะข้าราชการทุกประเทศก็ทำผิดวินัยกันทั้งนั้นโดยเฉพาะข้าราชการตำรวจ แต่ถ้าพิจารณากันอย่างลึกซึ้งแล้ว จะเห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะอำนาจการสั่งลงโทษให้อำนาจแก่ผู้บังคับบัญชาระดับสูงลดหลั่นกันลงไป จึงเป็นการง่ายต่ออำนาจภายนอกที่จะเข้ามาแทรกแซงก้าวก่าย อำนาจการลงทัณฑ์หรือลงโทษข้าราชการตำรวจโดยเฉพาะการก่อกวนก่อกองที่ไม่สนองตอบต่อนโยบายหรือผลประโยชน์ของพรรคพวกฝ่ายตนโดยเฉพาะจากฝ่ายการเมือง

นอกจากนี้แล้วอิทธิพลทางการเมืองก็ได้ใช้ตำรวจเป็นเครื่องมือในการหาข่าวความเคลื่อนไหวของฝ่ายตนและฝ่ายตรงข้าม ดังเช่น

อธิบดีกรมตำรวจได้มีคำสั่งให้จัดสายลับไปคอยดูที่วังถนนวิบูลย์ซึ่งเป็นวังของพระองค์เจ้าบรมวงศ์เธอเสด็จตลอดเวลาถึงเรื่องความเคลื่อนไหวมีใครไปมาหาสู่บ้าง นอกจากนี้ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ได้เขียนรายละเอียดเพิ่มเติมไว้ว่า ".....ทุก ๆ เย็นสโมสรเจ้าเซตต์มิไปด้วยนายตำรวจ การวิพากษ์วิจารณ์การปกครองบ้านเมืองจึงน้อยลง เพราะเกรงว่านายทหารซึ่งไปอยู่ตำรวจจะเข้าใจผิด นายทหารที่ขอบคดียการบ้านการเมืองจึงแอบหลบไปคุยข้างนอก.....ข้าว่าการฉลองพระนครครบรอบ 150 ปีนี้ จะเกิดจลาจลถึงเลือดท่วมท้องช้าง จะมีพวกกบฏจับตัวทูลกระหม่อมบริพัตรฯ ผู้บังคับการทหารมหาดเล็กเป็นประกัน.....ในตอนเย็นก็หายไปมีข่าวลือออกมาจากกรมเสนาธิการทหารบกว่ามีตำรวจบุกล้อมเป็นแขกชายเนื้อสะเต๊ะเพื่อสดับตรับฟัง.....ข้าว่าการปฏิวัติค่อย ๆ สงบลงไป ในเมื่อมีเสียงลือว่าคณะผู้ก่อการให้พระเจ้าแผ่นดินอยู่ใต้กฎหมายนั้น ตำรวจได้รู้ตัวว่าใครบ้าง และขณะนี้ติดตามพฤติกรรมอยู่โดยตลอด....." และ พ.อ. พระยาทรงสุรเดชได้บันทึกความว่า ".....ปรากฏภายหลังว่าตำรวจได้เอาชื่อผู้อำนวยการฝ่ายทหารไปถวายกรมพระนครสวรรค์ฯ เหมือนกันแต่พระองค์ท่านไม่เชื่อ การที่ตำรวจรู้เรื่องเลา ๆ ว่าจะมีการปฏิวัติขึ้นนั้นไม่มีปัญหาเพราะพวกหนุ่ม ๆ คุยกันไม่ได้ เท่าที่ได้ยินภายหลัง.....นายตำรวจผู้ใหญ่บางคนทราบล่วงหน้า ฉะนั้นก่อนวันที่ 24 จึงมีพลตำรวจมาคุมหน้าบ้านผู้อำนวยการฝ่ายทหาร, พระประศาสน์ฯ และ หัวหน้าสำคัญ ๆ แต่ก็มิได้จับกุมอะไร....."¹⁴ แม้แต่การวิพากษ์วิจารณ์คณะรัฐประหารตามร้านกาแฟ ก็จะถูกสายของตำรวจจดชื่อส่งศาลเตี้ย¹⁵ หรือในสมัยที่ พล.ต.อ.หลวงอดุลย์ เดชจรัส เป็นอธิบดีกรมตำรวจปี พ.ศ.2480 ภาวะการณ์ได้ส่อให้เห็นถึงแนวโน้มที่จะมีการใช้กำลังรุนแรงทางการเมืองมากยิ่งขึ้นเมื่อมีข่าวว่าจะมีการกระทำรัฐประหารและบุคคลสำคัญฝ่ายรัฐบาลถูกลอบ

¹⁴พ.ต.อ.พระยาทรงสุรเดช, "การปฏิวัติ 24 มิ.ย.75" ในสมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย, เรียบเรียง, เบื้องแรกประชาธิปไตย (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มิตรนราการพิมพ์, 2516), หน้า 107.

¹⁵ไทยน้อย เรื่องเดิม, หน้า 29.

วางยาพิษบ่อยครั้ง¹⁶ ตำรวจจึงต้องพยายามสืบหาความเคลื่อนไหวให้มากยิ่งขึ้น ดังที่พระยาเทพหัสดิน กล่าวไว้ว่า “.....ข้าพเจ้าได้ทราบอยู่เหมือนกันว่า ข้าพเจ้าอยู่ในสายตาของตำรวจมาหลายปีแล้ว เพราะว่าข้าพเจ้าจะไปไหนก็มีจารชนคอยติดตาม และหลายครั้งถึงกับได้มีตำรวจในเครื่องแบบออกติดตามที่หน้าบ้านของข้าพเจ้ามีจารชนอยู่เสมอและในลักษณะต่าง ๆ กัน เช่น เป็นเจ๊กก็มีเป็นคนขับรถยนต์รับจ้าง ก็มี เป็นคนตกลูกก็มี ฯลฯ.....”¹⁷ การรวบรวมหาข่าวสารและหลักฐานของตำรวจครบถ้วนเป็นที่พอใจ จึงได้มีการจับกุมบุคคลต้องสงสัยทั้งสิ้น 51 คน¹⁸ ใน วันที่ 29 มกราคม พ.ศ.2481 หรือในปี พ.ศ.2490 รัฐบาลของ พล.ร.ต.ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ประสบความล้มเหลวในการบริหารประเทศ การสืบสวนของ ตำรวจสันติบาลทราบมาว่าจะมีการกระทำรัฐประหาร ดังเช่น พ.ต.ต.เชาว์ คล้ายสัมฤทธิ์ ผู้กำกับการสันติบาล กอง 2 ได้รายงานต่อนายกรัฐมนตรีว่าจะมีการก่อรัฐประหารโดยตำรวจได้รวบรวมหลักฐานและบัญชีของผู้ต้องสงสัยพร้อมทั้งประวัติของแต่ละบุคคลเสนอต่อรัฐบาล นอกจากนี้ในกรณีการหาข่าวความเคลื่อนไหวของฝ่ายตรงข้ามกับรัฐบาลยังมีหน่วยงานอื่นปฏิบัติงานร่วมกับตำรวจสันติบาลอีก อาทิ ศูนย์ข่าวร่วม พลเรือน ตำรวจ ทหาร หรือ ศขร.พตท ซึ่งทางกรมตำรวจได้ส่งเจ้าหน้าที่เข้าร่วมในการปฏิบัติหาข่าวอีกฝ่ายหนึ่งด้วย ผลงานของศูนย์ฯ ดังกล่าวเช่นกรณีการจับ 6 ชวนา นักเรียน นักศึกษา ที่เชียงใหม่¹⁹

²⁰ แม้กระทั่งในครั้งหลังสุดคราวที่ พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย (เมื่อปี พ.ศ.2537) พล.ต.ต.อุดม เจริญ รอง ผบ.ช.ส.รับหน้าที่เป็นหัวหน้าฝ่ายข่าวกรองของ มท.1เมื่อเกิดวิกฤตการณ์สีกาก็ พล.อ.ชวลิตฯ ต้องหันมาชบอภ พล.ต.ต.อุดมฯ เพื่อพึ่งพิงข่าวความเคลื่อนไหวของขุมกำลัง พล.ต.อ.สวัสดิ์ อมรวิวัฒน์ อดีต อ.ตร. เนื่องจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยไม่ไว้ใจสันติบาลอีกต่อไปแล้ว ในที่สุด พล.อ.ชวลิตฯ ก็ถือรายงานลับการเคลื่อนไหวของ 14 นายพลตำรวจ จนมีข่าวว่ามหาดไทยจะย้ายล้างบางนายพลทุกคนในคราวเดียวกัน รายงานลับฉบับนั้นไม่ทราบว่าเป็นผู้ส่งให้กับ พล.อ.ชวลิตฯ แต่ในฐานะที่ พล.ต.ต.อุดมฯ เป็นหัวหน้าฝ่ายข่าวกรองของท่านรัฐมนตรี ทุกคนจึงพุ่งเป้าสายตาไปที่รองอุดมฯ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เป็นต้น

¹⁶วิเทศกรณีย์ เรื่องเดิม, หน้าที่ 234.

¹⁷พระยาเทพหัสดิน ณ อยุธยา เรื่องเดิม, หน้าที่ 275.

¹⁸พ่ายพ์ โรจนวิภาค เรื่องเดิม, หน้าที่ 1-62.; พระยาเทพหัสดิน ณ อยุธยา เรื่องเดิม, หน้าที่ 275-282.; ม.ร.ว.นิมิตรมงคล นวรัตน์ เรื่องเดิม, หน้าที่ 240-273.

¹⁹ดูรายละเอียดใน สัจจพันธุ์ อัดตากร, “โบว์ดำตำรวจไทย,” รวมประชาชาติ ปีที่ 2 ฉบับที่ 657 วันพุธที่ 19 พฤษภาคม 2519 หน้า 7.

²⁰“ผบ.ช.ส.แก้อัฒนารพ การข่าวสองแนวทาง,” มติชนสุดสัปดาห์ ปีที่ 14 ฉบับที่ 714 วันที่ 29 เม.ย.37, หน้า 82.

กรณีจึงเห็นได้ว่าการได้รับอิทธิพลเข้าแทรกแซงโดยฝ่ายการเมือง นอกจากมีผลต่อการปฏิบัติงานของตำรวจโดยส่วนรวมแล้ว ยังส่งผลต่อการปฏิบัติงานของตำรวจแต่ละบุคคล ทำให้ข้าราชการตำรวจมุ่งแสวงหาความเจริญก้าวหน้าในชีวิตราชการ ด้วยการยอมรับ การสนับสนุนจากนักการเมืองที่ตนเองใช้กฎหมายเอื้อประโยชน์ให้ได้รับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ประกอบกับค่านิยมของคนไทยที่ถือว่าเงินคือพระเจ้า ยกย่องนับถือผู้มีอำนาจ และอยู่ในระบบเจ้านายกับลูกน้อง เมื่อมีฝ่ายการเมืองหยิบยื่นผลประโยชน์ไม่ว่าในเรื่องใดก็ยินยอมพร้อมใจที่จะอุทิศตนเองเป็นทาสรับใช้ และแสวงหาความเจริญก้าวหน้าจากฝ่ายการเมืองที่ตนเองสนับสนุนเป็นทาสรับใช้